

5. Putnam R. *The Prosperous Community. Social capital and Public Life* // *The American prospect*. 2003. Vol.4. №13. P. 1-8.
6. Strel'nikova, L.V. *Sotsial'nyy kapital: tipologiya zarubezhnykh podkhodov* // *Obshchestvennye nauki i sovremennost'*. 2003. №2. S. 33-41.
7. Sysoev, S.A. *Sotsial'nyy kapital: institutsional'nyy aspekt issledovaniy* // *Novaya ekonomika*. 2007. №3-4. S. 68-81.
8. Rona-Tas, A. *Ustoychivost' sotsial'nykh setey v postkommunisticheskoy transformatsii Vostochnoy Evropy* // *Neformal'naya ekonomika. Rossiya i mir*; pod red. T. Shanina. M.: «Logos», 2009. S. 396-411.
9. *Demograficheskaya situatsiya, chelovecheskiy i sotsial'nyy kapital Respubliki Belarus': sistemnyy analiz i otsenka* / S.Yu. Solodovnikov [i dr.]; pod obshch. red. P.G. Nikitenko. Minsk: Belarus. nauka, 2008. 424 s.
10. Bazylenko, T. *Psikhologicheskaya pomoshch' bezrobotnym* // *Chelovek i trud*. 2012. №3. S. 60-61.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ:

Базылева Марина Николаевна, кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической политики Белорусского государственного экономического университета; 220037, г. Минск, 2-й переулок Багратиона 17-195.
E- mail basyleva@mail.ru

ABOUT THE AUTHOR:

Bazyleva Marina, PhD, associate professor; Assistant professor of economic policy of the Belarusian State University of Economics; 220037, Minsk, 2nd lane Bagration 17-195.
E- mail basyleva@mail.ru

УДК 336.02

КЛАСТЕРНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

Волосович С.В.

Предметом дослідження є теоретичні питання функціонування вільних економічних зон кластерного типу.

Мета статті полягає у розробці кластерної стратегії розвитку вільних економічних зон.

Методи дослідження. У статті застосовано методи теоретичного узагальнення і порівняння, системного аналізу.

Результати роботи. Активізація розвитку вільних економічних зон кластерного типу є важливим інструментом залучення іноземних інвестицій, зростання обсягів експорту, впровадження нових технологій. Грунтуючись на результатах swot-аналізу, зазначено, що на початковому етапі формування кластерних вільних економічних зон в Україні було б доцільно проводити каталітичну кластерну політику, враховуючи обмежені можливості держави щодо фінансування проектів. У подальшому цілком можлива трансформація каталітичної політики у підтримуючу. Стратегія розвитку кластерної вільної економічної зони є комплексним поняттям, в межах якої виокремлюють чотири складові – об'єктну, процесну, проектну стратегії та стратегію середовища.

Галузь застосування результатів. Отримані результати створюють теоретичне підґрунтя для активізації функціонування кластерних вільних економічних зон в Україні.

Висновки. Функціонування вільних економічних зон кластерного типу в Україні сприятиме інтеграції національної економіки у світове господарство та її інноваційному розвитку. При ефективній реалізації проектів створення кластерних зон вони стануть підґрунтям для розвитку наукомістких виробництв, які здійснюють випуск конкурентоспроможної на світових ринках продукції, в першу чергу, в стратегічно важливих для України галузях.

Ключові слова: кластер, вільна економічна зона, кластерна політика, типи кластерної політики, кластерна стратегія.

КЛАСТЕРНАЯ СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН

Волосович С.В.

Предметом исследования являются теоретические вопросы функционирования свободных экономических зон кластерного типа.

Цель статьи заключается в разработке кластерной стратегии развития свободных экономических зон.

Методы исследования. В статье применены методы теоретического обобщения и сравнения, системного анализа.

Результаты работы. Активизация развития свободных экономических зон кластерного типа является важным инструментом привлечения иностранных инвестиций, рост объемов экспорта, внедрения новых технологий. Основываясь на результатах swot-анализа, отмечено, что на начальном этапе формирования кластерных свободных экономических зон в Украине было бы целесообразно проводить каталитическую кластерную политику, учитывая ограниченные возможности государства по финансированию проектов. В дальнейшем вполне возможна трансформация каталитической кластерной политики в поддерживающую. Стратегия развития кластерной свободной экономической зоны является комплексным понятием, в рамках которой выделяют четыре составляющие – объектную, процессную, проектную стратегии и стратегию среды.

Область применения результатов. Полученные результаты создают теоретическую основу для активизации функционирования кластерных свободных экономических зон в Украине.

Выводы. Функционирования свободных экономических зон кластерного типа в Украине будет способствовать интеграции национальной экономики в мировое хозяйство и ее инновационному развитию. При эффективной реализации проектов создание кластерных зон станет основой для развития наукоемкого производства, осуществляющего выпуск конкурентоспособной на мировых рынках продукции, в первую очередь, в стратегически важных для Украины отраслях.

Ключевые слова: кластер, свободная экономическая зона, кластерная политика, типы кластерной политики, кластерная стратегия.

CLUSTER DEVELOPMENT STRATEGY FOR FREE ECONOMIC ZONES

Volosovich S.V.

Theoretical issues of free economic zones of cluster type functioning are the subject of the research.

The purpose of the article is to design a cluster strategy of free economic zones development.

Methods of research. The article applies methods of theoretical generalization, comparison and system analysis.

Results. Activation of the development of free economic zones of cluster type is an important instrument for foreign investments attraction, growth of export volumes, and introduction of new technologies. Based on the swot-analysis results it was indicated that at the initial stage of the formation of cluster free economic zones would be appropriate to carry out the catalytic cluster policies, taking into account the limited state capacity concerning projects financing in Ukraine. Subsequently it is quite possible to transform the catalytic policies into supportive ones. The development strategy of cluster free economic zone is a complex concept within which four components are distinguished - object, process, project strategies and strategy of the environment.

Area of the results application. The obtained results provide the theoretical basis for the activation of cluster free economic zones functioning in Ukraine.

Conclusions. The functioning of free economic zones of cluster type in Ukraine will facilitate the integration of national economy into the world economy and its innovative development. The effective implementation of projects on the cluster zones creation will form the basis for the development of high-tech industries, which perform globally competitive products release, primarily in the strategically important sectors of Ukraine.

Key words: cluster, free economic zone, cluster policy, types of cluster policy, cluster strategy.

Актуальність теми. Упродовж ХХ століття у світовому господарстві спостерігається поглиблення господарських зв'язків, що пов'язано із посиленням інтеграційних процесів. Це сприяє, з одного боку, взаємопроникненню та зближенню національних господарств, а з іншого боку, регіональному розвитку. Вагоме місце у зазначених процесах займають вільні економічні зони, активізація запровадження яких відбулася з другої половини минулого століття. Нині функціонує 3,5 тисячі вільних економічних зон у понад 135 країнах світу із загальним річним торговельним оборотом понад 500 млрд. доларів США та загальною чисельністю працівників понад 70 млн. чоловік [6]. Враховуючи важливість вільних економічних зон для залучення іноземних інвестицій, активізації експорту, впровадження нових технологій, розвиваються підходи до їх створення та функціонування, серед яких варто виокремити кластерний підхід.

Ступінь дослідження даної проблематики вченими. У науковій літературі значну увагу проблематиці формуванню кластерної політики та розвитку вільних економічних зон приділили Ю.М. Бібенко, С.С. Єспаєв, А.А. Кіреєва, Б.Г. Кнейлер, Н.М. Краус, З.Г. Кудратов, С.Ф. Пятинкин та інші. Незважаючи на досягнення зарубіжних та вітчизняних учених у цьому напрямі, актуальними залишаються дослідження ролі кластерної політики у розвитку вільних економічних зон.

Предметом дослідження є теоретичні питання функціонування вільних економічних зон кластерного типу.

Метою статті полягає у розробці кластерної стратегії розвитку вільних економічних зон.

Завдання дослідження. На основі вказаної мети у статті обґрунтовується роль кластерної вільної економічної зони в інноваційному розвитку регіону, здійснюється оцінка можливостей застосування типу кластерної політики у розвитку вільних економічних зон, визначаються складові стратегії розвитку вільних економічних зон кластерного типу.

Методи дослідження. У статті застосовано методи теоретичного узагальнення і порівняння, системного аналізу.

Постановка проблеми. Незважаючи на значні здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо аналізу проблем функціонування вільних економічних зон, у сучасних умовах господарювання, важливим є поглиблення досліджень, пов'язаних не лише із реформуванням вже існуючих їх типів, але й із створенням цих господарсько-територіальних утворень кластерного типу.

Результати дослідження. Відповідно до статті 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-ХІІ спеціальна (вільна) економічна зона — це частина території України, на якій запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб [10]. При цьому зазначається, що метою створення спеціальних (вільних) економічних зон є залучення іноземних інвестицій та сприяння їм; активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг; залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання; розвитку інфраструктури ринку; поліпшення використання природних і трудових ресурсів; прискорення соціально-економічного розвитку України [10]. Ці завдання можна виконати шляхом впровадження кластерного підходу при створенні вільних економічних зон, який використовується високорозвиненими країнами для пришвидшення економічного зростання як у промисловості, так і у фінансово-кредитній сфері. М. Портер визначав кластер як географічно сусідні взаємопов'язані компанії та пов'язаних з ними організацій, функціонуючих у певній сфері і які характеризуються спільністю діяльністю та взаємодоповненістю [9, с. 258], оскільки функціонування окремої галузі чи сектору, на відміну від кластеру, має схильність до деформації конкуренції [11, с. 26]. Нині кластер визначають як групу географічно локалізованих взаємозалежних компаній, постачальників обладнання, комплектуючих, спеціалізованих послуг, інфраструктури, науково-дослідних інститутів, вузів та інших організацій, що взаємодоповнюють один одного і підсилюють конкурентні переваги окремих компаній і кластера в цілому. Іншими словами, кластер — група організацій (компаній, підприємств, об'єктів інфраструктури, науково-дослідних інститутів, вузів тощо), пов'язаних відносинами територіальної близькості й функціональної залежності сфері виробництва продукції, її реалізації й споживання ресурсів [5, с. 278].

За деякими оцінками нині кластерізацією охоплено біля 50% економік провідних країн світу [3, с. 19]. При цьому у США функціонує 380 кластерів, в Італії — 206, у Великобританії — 168, в Індії — 106, у Франції — 96 [3, с. 19]. Водночас у США у межах кластерів працює понад половини підприємств, а частка ВВП, що створюється в них, перевищує 60%. В ЄС у кластерах зайнято 38% його робочої сили [3, с. 19]. Завдяки потужній кластерній політиці нині Фінляндія забезпечує 30% світового експорту обладнання мобільного зв'язку, 10% - продукції дерево переробки, 25% - паперу; Італія — 30% національного експорту [3, с. 19].

Метою кластерної політики є підтримка розвитку кластерів на певних територіях за рахунок створення додаткових умов підвищення конкурентоспроможності та ефективної взаємодії учасників кластера. Кластерна політика пов'язана з використанням непрямих інструментів підтримки, які, як правило, сприяють розвитку співробітництва та зростанню інноваційного потенціалу учасників кластерів. Значну роль у реалізації кластерної політики високорозвинених країн відіграють вільні економічні зони. Це особливо важливо для проведення ефективної регіональної політики, оскільки при цьому функціонуванню кластерних вільних економічних зон притаманна цілісність. Водночас спільною метою їх учасників є створення конкурентоспроможної продукції. Разом з тим вільним економічним зонам кластерного типу у більшій мірі притаманна організованість, тобто наявність стійких взаємозв'язків між її учасниками. Вільні економічні зони кластерного типу мають високу здатність до інноваційного розвитку, що посилюється процесами централізації, внаслідок чого спостерігається синергетичний ефект. У її межах формуються нові якості, якими не володіють окремі елементи системи — учасники кластерів та органи державного регулювання. Слід підкреслити нерозривну єдність кластерної вільної економічної зони із зовнішнім середовищем, внаслідок чого зростає конкурентоспроможність національної економіки країни.

Кластерна вільна економічна зона — це територія, створена для повного циклу виробництва високотехнологічної готової продукції стратегічно важливих галузей національної економіки, розділена на кілька кластерних утворень, на якій використовується диференційований підхід до розподілу пільг [2, с. 152]. Аналіз переваг та недоліків її функціонування, а також можливостей та загроз її діяльності представлено у табл. 1.

Таблиця 1. СВОТ - аналіз функціонування кластерної вільної економічної зони*

Переваги	Можливості
<ul style="list-style-type: none"> - Зростання обсягів реалізації товарів та послуг. - Прискорення реалізації товарів. - Прискорення оцінки кредитоспроможності позичальника. - Здешевлення товарів та послуг, що реалізуються у межах кластера. - Підвищення суспільного добробуту. - Повніше розкриття потенціалу учасників кластеру. - Підвищення інноваційності продукції, що виготовляється. - Підтримка високих стандартів якості продукції. - Поєднання інтенсивної конкуренції та співпраці між учасниками. - Підвищення мобільності та кваліфікації персоналу. 	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання розвитку взаємопов'язаних галузей. - Здійснення мережевого співробітництва між її учасниками. - Спільне планування діяльності учасниками протягом часу, на який створено кластер. - Пришвидшення розповсюдження інновацій. - Взаємодії з органами державної та місцевої влади. - Залучення іноземних інвестицій. - Розвитку соціального капіталу. - Реалізації навчальних програм. - Врахування інтересів всіх учасників кластеру. - Широкої інформаційної підтримки учасників кластеру.
Недоліки	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Недостатність навичок партнерства для збалансованого розвитку та розробки спільних стратегічних дій. - Низька результативність інноваційної діяльності. - Низький рівень інформованості про методологію становлення кластерів. - Відсутність сучасних технологій фінансового забезпечення. 	<ul style="list-style-type: none"> - Низький рівень довіри громадськості. - Нестабільне середовище функціонування бізнесу. - Низька мотивація щодо спільних дій учасників кластерів. - Низької ймовірності впровадження науково-технічних результатів у господарську діяльність. - Зростання мобільності персоналу із однієї компанії в іншу.

* Складено автором на основі: [1, 7, 11] та власних досліджень

За роллю держави при проведенні кластерної політики виділяють чотири її типи: каталітичну, підтримуючу, директивну, інтервенціоніську. Їх характеристику представлено у табл. 2.

Таблиця 2. Типи кластерної політики*

Тип політики	Участь держави	Форма участі
1.Каталітична	Обмежена, що полягає у сприянні співпраці зацікавлених сторін (наприклад, приватних компаній та дослідницьких організацій).	Обмежена фінансова підтримка реалізації проекту.
2.Підтримуюча	Мінімальна, при якій каталітична функція держави доповнюється її інвестиціями для стимулювання розвитку кластерів.	Здійснення інвестицій в інфраструктуру регіонів, освіту, тренінг і маркетинг.
3.Директивна	Помірна, при якій підтримуюча функція держави доповнюється проведенням спеціальних програм, націлених на трансформацію спеціалізації регіонів через розвиток кластерів.	За допомогою трансфертів, субсидій, регулювання, а також активного контролю над фірмами кластеру, формує його спеціалізацію.
4.Інтервенціоністська	Посилена, при якій держава поряд з виконанням своєї директивної функції переймає у приватного сектора відповідальність за прийняття рішення про подальший розвиток кластерів.	

*Складено автором на основі: [8]

На початковому етапі формування кластерних вільних економічних зон в Україні було б доцільно проводити каталітичну політику, враховуючи обмежені можливості держави щодо фінансування проектів за рахунок коштів державного бюджету. Водночас місцеві та регіональні органи влади проводять підтримуючу кластерну політику в 40% з 160 регіональних існуючих у світі кластерів, каталітичну політику – приблизно в 20%, директивну політику – до 5% кластерів, а інтервенціоністську політику – у 2-3% кластерів [8]. У подальшому в Україні цілком можлива трансформація каталітичної політики у підтримуючу.

Для ефективного функціонування вільної економічної зони кластерного типу необхідна ефективна стратегія її розвитку. Стратегія розвитку кластерної вільної економічної зони є комплексним поняттям, в межах якої виокремлюють чотири складові – об'єктну, процесну, проектну стратегії та стратегію середовища (табл. 3).

Таблиця 3. Характеристика стратегії розвитку фінансового кластера*

Вид стратегії	Зміст	Склад	Завдання	Реалізація
Об'єктна стратегія	Побудова плану учасників з урахуванням їх взаємодії.	Ресурсно-продуктова стратегія Технологічна стратегія	Створення високого рівня менеджмента, взаємної довіри, готовності учасників до компромісу.	Взаємодія між учасниками.
Стратегія процесів	Побудова планів розвитку та взаємозв'язку процесів.	Інтеграційна стратегія Фінансово-інвестиційна стратегія	Пов'язання учасників кластера спільною діяльністю.	Побудова наскрізних бізнес-процесів
Проектна стратегія	Опис цільових програм, що мають реалізуватися у межах кластера.	Соціальна стратегія Управлінська стратегія	Залучення до кластеру учасників та їх забезпечення потенційними клієнтами.	Побудова безперервного проектного планування.
Стратегія середовища	Побудова планів функціонування і розвитку співтовариств, сформованих із учасників кластера.	Культурна стратегія Інституційна стратегія Когнітивна стратегія	Формування внутрішньо кластерного середовища.	Створення інституційного середовища.

* Побудовано автором на основі джерела [4] та власних досліджень

Цікавим для формування вільних економічних зон кластерного типу в Україні є зарубіжний досвід. Так, в Китайській Народній Республіці це відбувалося еволюційним шляхом. Основою таких кластерів ставали міста, які тривалий час мали спеціалізацію певного

сектора промисловості на відповідних товарах. Підґрунтям утворення кластерів були наявні висококваліфікована робоча сила та відповідні технології виробництва. У подальшому держава розробляла програму розвитку кластера, яка передбачала створення інфраструктури, стандартів якості продукції, науково-дослідних центрів; підтримку інноваційних підприємств.

Модель створення і функціонування зон в Об'єднаних Арабських Еміратах демонструє чітку спрямованість на забезпечення корінного населення одним з найвищих рівнів життя у світі. В Об'єднаних Арабських Еміратах забезпечують зростання експорту, відхід від сировинної спрямованості до наукоємного промислового виробництва шляхом об'єднання територіальних кластерів у зони і навпаки, розподіляючи вільні економічні зони на кластерні утворення. Так, у цій країні існує кластер «Technology & COMmunications», який складається із вільних економічних зон «DubaiMediaCity», «DubaiInternetCity», «InternationalMediaProductionZone», «DubaiOutsource», «Empower», «KnowledgeVillage», «DubaiStudioCity» і «Dubiotech».

З метою розвитку регіону базування зони та сусідніх територій функціонування кластерної вільної економічної зони в Україні повинно передбачати її поділ на кілька кластерних утворень, що сприятиме диверсифікації потенційних ризиків. Диференційований підхід до розподілу пільг усередині вільної економічної зони дозволить стимулювати різні напрямки діяльності залежно від їх пріоритетності. Це визначатиметься потребами соціально-економічного розвитку у певний період часу. Водночас цікавим проектом для України можуть стати комплексні прикордонні вільні економічні зони кластерного типу із суміжними державами.

Висновки. Функціонування вільних економічних зон кластерного типу в Україні сприятиме інтеграції національної економіки у світове господарство та її інноваційному розвитку. При ефективній реалізації проектів створення кластерних зон вони стануть підґрунтям для розвитку наукомістких виробництв, які здійснюють випуск конкурентоспроможної на світових ринках продукції, в першу чергу, в стратегічно важливих для України галузях.

Список використаних джерел

1. Громыко Ю.В. Что такое кластеры и как их создавать? [Електронний ресурс] / Ю.В. Громыко. – Режим доступу: http://www.situation.ru/app/j_art_1178.htm
2. Еспаев С.С. Улттық кластерлерді қалыптастыру және дамыту тұжырымдамасы / С.С. Еспаев, А.А. Киреева. – Алматы, 2013. – 234 б.
3. Инновационно-технологические кластеры стран – членов МЦНТИ. – М.: МЦНТИ. – 2013. – 46 с.
4. Клейнер Г.Б. Синтез стратегии кластера на основе системно-интеграционной теории / Г.Б. Клейнер, Р.М. Качалов, Н.Б. Нагрудная // Отраслевые рынки. – 2008. – № 5-6 (18). – Режим доступу: <http://www.kleiner.ru/arpab/klaster.html>
5. Краус Н. М. Кластерна стратегія інноваційного розвитку економіки на мікрорівні: регіональний аспект / Н. М. Краус, Ю. М. Бібенко // Вісн. Хмельниць. нац. ун-ту. Серія «Економічні науки». – 2012. - № 1. – С. 277-280
6. Кудратов З.Г. Роль свободных экономических зон в развитии экономики Узбекистана / Кудратов, Б.Б. Тошбоев, Ш.Т. Йулдошев // Молодой ученый. — 2014. — №4. [Електронний ресурс] / З. Г. Кудратов, Б.Б. Тошбоев, Ш.Т. Йулдошев. – Режим доступу: <http://hghltd.yandex.net/yandbtrm?fmode=inject&url=http%3A%2F%2Fwww.moluch.ru%2Farchive%2F63%2F9677%2F&tid=ua&lang=ru&la=&text=развитие%20свободных%20экономических%20зон&l10n=ru&mime=html&sign=469cde979d19a9cef027a15a9b4de83c&keyno=0>
7. Куценко Е.С. Кластерный подход к развитию инновационной экономики: спец. 08.00.05 / Е.С. Куценко. – Автореф. дис. ...канд. эконом. наук. – М., 2012. – 24 с.
8. Пилипенко И.В. Проведение кластерной политики в России [Електронний ресурс] / И.В. Пилипенко. – Режим доступу: http://www.biblio-globus.ru/docs/Annex_6.pdf
9. Портер М. Конкуренция. Пер. с англ. / М. Портер. – М.: ИД «Вильямс». – 2003. – 496 с.
10. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 № 2673-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
11. Пятинкин С.Ф. Развитие кластеров: сущность, актуальные подходы, зарубежный опыт / С.Ф. Пятинкин, Т.П. Быкова. – Минск: Тесей, 2008. – 72 с.

References

1. Gromy'ko Ju.V. Chto takoe klaster y` I kak y`h sozdavat'? [What are clusters and how to create them?]: http://www.situation.ru/app/j_art_1178.htm
2. Yespaev S.S., Kireeva A.A. Ul'ty`k klaserlerdi kaly`ptasty`ru zhsene damy`tu tuzhshy`ry`masy` [The concept of national development and the formation of clusters]. – Almaty`, 2013. – 234 b.
3. Innovatsionno-tehnologicheskie klasteri` stran – chlenov MTSNTI [Innovation and technology cluster of countries - members of the ICSTI]. M.: MTSNTI. 2013. 46 s.
4. Klejner G.B., Kachalov R.M., Nagrudnaya N.B. Sintez strategii klastera na osnove sistemno-integratsionnoj teorii [Synthesis of a cluster strategy based on system-integration theory] // Otrasleye`y` ry`nki. 2008. №5-6 (18): <http://www.kleiner.ru/arpab/klaster.html>
5. Kraus N.M., Bibenko Yu.M. Klasterna strategiya innovatsiyonogo rozvytku ekonomiky na mikrorivni: regional`nyy aspekt [Cluster Strategy innovative economic development at the micro level: a regional perspective] // Visnyk Khmelnyts`koho natsional`noho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky». 2012. № 1. S. 277-280
6. Kudratov Z.G., Toshbaev B.B., Sh. T. Yuldoshev Sh. T. Rol` svobodny`h e`konomicheskikh zon v razvitiy e`konomiki Uzbekistana [The role of free economic zones in the economic development of Uzbekistan] // MoLodoy ucheny`y. 2014. №4. <http://hghltd.yandex.net/yandbtrm?fmode=inject&url=http%3A%2F%2Fwww.moluch.ru%2Farchive%2F63%2F9677%2F&tid=ua&lang=ru&la=&text=развитие%20свободных%20экономических%20зон&l10n=ru&mime=html&sign=469cde979d19a9cef027a15a9b4de83c&keyno=0>
7. Kutsenko E.S. Klasterny`y podhod k razvitiyu innovatsionnoy e`konomiki [The cluster approach to the development of an innovative economy]: spets. 08.00.05. Avtoref. dis. ...kand. e`konom. nauk. M., 2012. 24 s.
8. Pilipenko I.V. Provedenie klasternoy politiki v Rossii [Conducting cluster policy in Russia] : http://www.biblio-globus.ru/docs/Annex_6.pdf
9. Porter M. Konkurentsya. Per. s angl. / [The competition]. M. : ID «Vil`yams». 2003. 496 s.
10. Pro zagal`ni zasady stvorenniya i funktsionuvanya spetsial`nykh (vil`nykh) e`konomichnykh zon: Zakon Ukrayiny vid 13.10.1992 № 2673-XII [On general principles of creation and functioning of special (free) economic zones]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
11. Pyatinkin S.F., Bykova T.P. Pazvitie klasterov: sushchnost`, aktual`ny`e podhody`, zarubezhshy`y opyt` [Development of clusters: the nature, current approaches, international experience]. Minsk: Tesey, 2008. 72 s.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Волосович Світлана Василівна, д.е.н., професор кафедри фінансів Київський національний торговельно-економічний університет

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Волосович Светлана Васильевна, д.э.н., профессор кафедры финансов
Киевский национальный торгово-экономический университет
ул. Кіото, 19, г. Киев, Украина, 02156
e-mail: volosovich_sv@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Volosovich Svetlana Vasil'evna
Kiev National University of Trade and Economics
Kioto street, 19, Kiev, Ukraine, 02156
e-mail: volosovich_sv@ukr.net

УДК 332.14 (476)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ
МАЛИХ І СЕРЕДНІХ МІСТ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ**

**Герасенко В.П.,
Русак І.М.**

У статті розглянуто теоретичні основи формування системи індикаторів оцінки конкурентоспроможності малих і середніх міст на основі вивчення зарубіжного досвіду, а також запропоновані фактори та критерії оцінки конкурентоспроможності малих і середніх міст Республіки Білорусь, які адаптовані до умов розвитку Республіки Білорусь і використання яких в оцінці регіонального розвитку буде сприяти підвищенню інтеграційного потенціалу малих і середніх міст Білорусі.

Ключеві слова: конкурентоспроможність, малі та середні міста, Республіка Білорусь, індикатори оцінки, фактори конкурентоспроможності малих і середніх міст.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ
МАЛЫХ И СРЕДНИХ ГОРОДОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ**

**Герасенко В.П.,
Русак И.Н.**

В статье рассмотрены теоретические основы формирования системы индикаторов оценки конкурентоспособности малых и средних городов на основе изучения зарубежного опыта, а также предложены факторы и критерии оценки конкурентоспособности малых и средних городов Республики Беларусь, которые адаптированы к условиям развития Республики Беларусь и использование которых в оценке регионального развития будет способствовать повышению интеграционного потенциала малых и средних городов Беларуси.

Ключевые слова: конкурентоспособность, малые и средние города, Республика Беларусь, индикаторы оценки, факторы конкурентоспособности малых и средних городов.

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS OF THE EVALUATION
COMPETITIVENESS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED CITIES OF BELARUS**

**Gerasenko V.P.,
Rusak I.N.**

The article describes the theoretical foundations of a system of indicators for assessing the competitiveness of small and medium-sized cities based on the study of foreign experience, proposed factors and criteria for evaluating the competitiveness of small and medium-sized cities of Belarus, which are adapted to the conditions of development of the Republic of Belarus, that will increase the integration potential of small and medium-sized towns.

Key words: competitiveness, small and medium-sized city, Republic of Belarus, indicators, factors of competitiveness of small and medium-sized cities.

В настоящее время существует большое количество методик оценки конкурентоспособности региона. При этом в основе большинства методик, описанных различными авторами, лежит оценка *инвестиционной привлекательности региона, уровня жизни населения и эффективности использования ресурсов*. Основным отличием существующих методик оценки конкурентоспособности региона является количество факторов, по которым рассчитывается рейтинг и сама формула расчета: некоторые формулы используют интегральные индексы, некоторые основаны на балльных оценках, некоторые – на группировке регионов по тому или иному показателю.

В основу разработки методических рекомендаций, включающих систему индикаторов для оценки интеграционного потенциала малых и средних городов, положены основные теории и подходы к оценке международной и региональной конкурентоспособности, которые были адаптированы для уровня малых и средних городов. Выбор основных критериев и показателей конкурентоспособности в качестве основы для индикаторов интеграционного потенциала городов обусловлен прямо пропорциональной зависимостью между наличием конкурентных преимуществ и уровнем конкурентоспособности города и его возможностью развивать социально-экономическое сотрудничество с другими городами, в том числе в форме образования интеграционных объединений. Чем выше уровень конкурентоспособности городов, тем выше вероятность налаживания между ними тесного сотрудничества и развития интеграционных отношений, и, соответственно, выше их интеграционный потенциал.

Конкурентоспособность региона определяется во многих странах мира как на уровне национальном, так и на региональном уровне внутри страны. Так существует европейский индекс глобальной конкурентоспособности стран, индекс конкурентоспособности штатов США, индекс конкурентоспособности регионов Российской Федерации. Такого рода индексы региональной конкурентоспособности позволяют составить рейтинг регионов, которые в дальнейшем используются